

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ: УПРОВАДЖЕННЯ КАДРОВОЇ АВТОНОМІЇ (1918-1920 рр.)

На основі архівних і опублікованих джерел, а також праць українських істориків досліджується питання про запровадження в одному з перших національних вишів України доби національно-визвольних змагань – Кам'янець-Подільському державному українському університеті засад автономії, зафіксованих у різних державних юридичних актах гетьманської держави Павла Скоропадського і другої Української Народної Республіки. Зокрема, аналізується втілення у практику університетського життя, що протікало у надзвичайно складних внутрішніх умовах країни, таких фундаментальних автономних прав вишів, як вибори ректора, проректора, деканів, частини професорсько-викладацької корпорації. Звернено увагу на неповне застосування у 1919-1920 рр. виборчого принципу в заміщенні частини вакансій керівників підрозділів (декани) і науково-педагогічних працівників (приват-доценти, лектори, старші асистенти і асистенти), яке, з одного боку, не мало офіційного пояснення, а з іншого, позбавляло представницькі органи університету права на повну участь у вирішенні питань кадрової автономії.

Ключові слова: *Кам'янець-Подільський державний український університет, закони, університетський статут, автономія, керівні органи, ректор, проректор, декан, професор, приват-доцент, лектор, асистент, вибори.*

Сучасна українська вища школа, яка стала на шлях започаткованого справді демократичною державною владою назрілого і змістовного реформування, переживає довгоочікуваний процес децентралізації, пов'язаний із набуттям якісно нових рис, зокрема реальних автономних прав, відповідно до давно сформованої європейської практики. Саме на це націлена імплементація з вересня 2014 року низки норм нового Закону України «Про вищу освіту», особливо щодо запровадження самостійності, незалежності і відповідальності вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів [1, с.3]. Ці якості у тій чи іншій мірі вже мали місце в українських вишах, що постали в період Української революції 1917-1921 рр.

Найповніше засади автономії були реалізовані в Кам'янець-Подільському державному українському університеті – одному із двох первістків національної вищої освіти революційної доби, що увібрав значний досвід російських та європейських університетів, а також вперше вніс у своє практичне життя певні національні інноваційні складові, що визначали його самобутність і певну самостійність. Про це частково дають змогу дізнатися праці деяких дослідників [2], [3], [4], [5], [6]. Утім вони не відповідають на за-

питання про реалізацію в життя цього вишу засад, зокрема, щодо кадрової автономії відповідно до тодішньої суспільно-освітньої парадигми, хоча і доводять неправомірність ігнорування цього досвіду в деяких узагальнюючих працях [7].

Мета статті – з'ясувати набуття автономного права вирішувати кадрові питання Кам'янець-Подільським державним українським університетом (К-ПДУУ) за гетьмана Павла Скоропадського і Української Народної Республіки доби Директорії, його значення для забезпечення демократичного характеру цього вишу в складних умовах революції і воєнного протистояння.

К-ПДУУ на юридичному рівні закладався у червні-липні 1918 р., через вироблення тимчасовою Комісією з вищих шкіл і наукових інституцій, яка функціонувала при Міністерстві освіти Української Держави, відповідних документів. Створюючи законопроект «Про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету», зазначена комісія, у якій головував академік російської АН В.І. Вернадський (мав досвід управлінської роботи в галузі освіти на посаді заступника міністра освіти Тимчасового уряду у 1917 р., а у дореволюційній Росії очолював спеціальну комісію академіків, яка напружувала проект створення мережі університетів у низці губернських центрів), допоки не було вироблено Статут державних українських університетів, вирішила ввести в дію Університетський статут Російської імперії 1884 р. із тими змінами і доповненнями, які були внесені до його тіла згодом (у 1905 р. було відновлено університетську автономію, а через два роки її максимально урізали [7, с.161]). У липні 1917 р. Тимчасовий уряд надав університетам автономні права, які позбавляли їх від політичного втручання з боку державних структур [8, с.74]. Це і зафіксував прийнятий Радою Міністрів відповідний закон, затверджений наприкінці серпня 1918 р. гетьманом України [9]. Отожд, батьки-засновники цього закладу, які здобули вищу освіту в російських університетах, та їх спеціальна юридично-організаційна структура (комісія) з самого початку орієнтувалися не на європейську, а на російську університетську модель, яка з прийняттям статуту 1884 р., за М.В. Поляковим і В.С. Савчуком, втратила автономію, «перерозподіливши сфери компетенції між радою і правлінням, збільшивши роль останнього» [10, с.138]. Щоправда, навесні 1918 р. Кам'янець-Подільська університетська комісія, створена при міській думі видала підготовлений столичними вченими «Проект статута Державних Українських Університетів» (наклад у 1 тис. примірників поширювали серед населення Подільського регіону), у I розділі якого (пункт 2) стверджувалося, що «кожний університет є автономною вищою школою, яка стоїть під особливою опікою правительства Української Народної Республіки, називається державним і належить до компетенції Міністра Народної Освіти на Україні» [11, с.3]. Утім комісія В.І. Вернадського жодного разу не згадала про цей документ, хоча, на нашу думку, він і був недосконалим та вимагав серйозного доопрацювання. За законом, дія університетсь-

кого статуту 1884 р. мала бути недовготривалою – «до видання нових статутів і штатів державних українських університетів» [9] (утім підготовлений прогресивний університетський статут через різні причини так і не прийняли).

Відповідно до базового закону про заснування К-ПДУУ, автономні права цього вишу були обмеженими. Передусім це стосується формування керівного і професорсько-викладацького корпусу. Так, перший ректор, а також перші декани, склад професорсько-викладацької корпорації не обиралися, а призначалися міністром освіти. Упродовж перших п'яти років закон дозволяв послаблення у кадровому забезпеченні, зокрема, для виконання обов'язків екстраординарних професорів можна було обирати осіб, що «склали іспити на ступінь магістра й вели навчання в російськiм чи українськiм університеті не менше трьох років». На заміщення вакансій ординарних і екстраординарних професорів упродовж того таки часу дозволялося обирати «професорів українських або російських вчених, що мають ступінь доктора закордонного університету та відомі своїми вченими [науковими. – О.З.] працями, а також педагогічною діяльністю в цих університетах». Ця міні-поступка пояснювалася тим, що, по-перше, відразу знайти велику кількість українських професорів, які б відповідали вимогам російських нормативних актів щодо захисту докторських (магістерських) дисертацій, було не просто, а по-друге, закон вимагав, щоб усі вони володіли українською викладавкою мовою. Успішній атестації нових професорських кадрів перешкоджала така норма законів, яка унеможлиблювала здійснювати закріплене в російському університетському законодавстві право рад університетів і факультетів приймати іспити на «вчені ступені магістра або доктора» та присуджувати їх здобувачам [9].

Після повалення гетьманської влади було відмінено абсолютну більшість її юридичних актів, утім зазначений закон зберіг свою силу. Нове керівництво вищої освіти вирішило заповнити прогалину в національному законодавстві і підготувати статут державних українських університетів (ними з часів Павла Скоропадського вважалися і успадковані російські університети). Проект цього документа появився взимку 1919 р. і базувався на нормах статуту, виданого у Кам'янці-Подільському за часів першої УНР. Окремі його статті (наприклад, усі із розділу I) повністю повторюють аналогічний розділ першого документа, де декларується автономність кожного українського університету (зміст самого терміну не розкрито). Проект обмежував автономні права вишу, зокрема щодо виборів ректора і професури. Якщо міністр освіти вважав обрану радою університету кандидатуру на заміщення посади керівника вищого навчального закладу недостатньо кваліфікованою, то цілком міг не подавати її на затвердження українського уряду, оголошуючи нові вибори. Кандидатури обраних професорів обов'язково підлягали затвердженню міністром освіти. В разі відмови він міг призначити на ці посади інших вчених. Позитивним можна вважати той факт, що до проекту не потрапила норма ба-

зового закону часів Павла Скоропадського про право приймати магістерські іспити і проводити захист докторських дисертацій після сформування усіх факультетів у повному обсязі [12]. В умовах воєнного протистояння вона давала змогу уникнути гострого дефіциту науково-педагогічних кадрів і продовжувати освітній процес на всіх факультетах відповідно до навчальних планів. І хоча проект «Статуту» не набув юридичної сили, остання норма таки була імplementована у практику К-ПДУУ на підставі закону Ради Народних Міністрів УНР від 6 лютого 1919 р. про надання відповідного права державним українським університетам [13], [14, с.121]. Продовженням цієї рятівної норми стало введення в дію 12 квітня 1919 р. Закону УНР «Про зміну порядку одержання вченого ступеня магістра для приват-доцентів університету», що звільняв від складання усних іспитів тих осіб, які подали до захисту магістерські дисертації і при цьому мали вагомий науковий здобутки, працюючи на посадах приват-доцентів держуніверситетів упродовж щонайменше чотирьох семестрів і викладаючи обов'язкові навчальні дисципліни на вільних кафедрах [15].

За Директорії УНР університет намагався сповна використовувати свої автономні права щодо виборів керівного і професорсько-викладацького складу. Офіційне джерело засвідчує, що 12 жовтня 1918 р. міністр освіти М.П. Василенко видав наказ про відкомандирування з 1 липня 1918 р. І.І. Огієнка, професора Київського державного українського університету і водночас приват-доцента університету св. Володимира, на 2 роки для виконання посади ректора К-ПДУУ, із залишенням за ним попередніх посад без отримання платні [16]. Отже, дворічний термін керівної роботи склав 1 липня 1920 р. Утім ще до його закінчення, 6 травня 1920 р. в університеті відбулися безальтернативні вибори його керівника. Абсолютна більшість ради професорів (проти були всього двоє учасників того зібрання) висловила довір'я діючому ректору терміном на 4 роки [17]. Відшукати відповідні міністерські документи, на основі яких відбувалися вибори, на жаль, не вдалося. За повідомленням преси, 8 травня 1920 р. Голова Директорії УНР С.В. Петлюра затвердив підготовлений в.о. міністра освіти П.І. Холодним наказ про вибори І.І. Огієнка керівником Кам'янець-Подільського державного українського університету більш як на 4 роки – з 6 травня 1920 р. по 1 липня 1924 р. [18].

Виборною була і посада проректора, яку заснували лише на початку 1919 р. (відповідного міністерського наказу не виявлено). 21 січня 1919 р. в університеті відбулися перші вибори проректора. З-поміж чотирьох претендентів (професори М.М. Хведорів і В.О. Біднов, приват-доценти С.В. Бачинський і М.М. Васильківський) переміг математик Михайло Михайлович Хведорів (за нього проголосували 18 членів ради професорів, двоє утрималися, один був проти [29]). Коли збіг більш як однорічний термін посідання цієї посади, у травні 1920 р. відбулися наступні вибори, у яких під час таємного голосування більшість отримав приват-доцент А.Т. Білецький [20].

Першого декана фізико-математичного факультету П.М. Бучинського міністр призначив терміном на 3 роки, з 12 жовтня 1918 р. [21; 22]. Що ж до іншого факультету – історико-філологічного, відкритого разом із попереднім, то він офіційно не отримав свого керівника – наказу гетьманського міністра освіти й мистецтва з цього приводу не було, хоч структурний підрозділ де-факто запрацював 1 листопада 1918 р. (на той час в його складі було лише два професори, один з яких – П.І. Петр, чех за національністю, не володів розмовною українською мовою, інший – ректор І.І. Огієнко). Обов'язки декана тимчасово виконував керівник вишу (жоден документ не зафіксував його призначення на цю посаду), а після того, як у другій половині січня 1919 р. до університету прийняли історика-архівіста, екстраординарного професора П.В. Клименка, 2 лютого його обрали деканом на один рік (до 2 лютого 1920 р.) [23]. Утім, через півроку ця посада стала вакантною у зв'язку з тим, що Пилипа Васильовича запросили на державну службу, де він очолив Відділ охорони пам'яток старовини і мистецтва Головного управління у справах мистецтва і національної культури Міністерства освіти УНР. 27 серпня 1919 р. П.В. Клименко склав повноваження декана, залишивши за собою в університеті лише професорське навантаження. Напередодні 1919-1920 навчального року в.о. декана став філолог, приват-доцент А.Т. Білецький [24]. І навіть посівши проректорське крісло у травні 1920 р., за його ж свідченням, «обов'язки декана історично-філологічного факультету ... продовжував далі [виконувати] аж до свого від'їзду з Кам'янця за кордон» (жовтень 1920 р.) [25, с.182].

Після того, як 20 листопада 1918 р. Павло Скоропадський затвердив «Закон про заснування богословського факультету Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету», розпочався процес формування нового структурного підрозділу (офіційно він запрацював 1 грудня). І лише 15 січня 1919 р., відповідно до норми базового закону, міністр освіти І.І. Огієнко призначив на посаду керівника цього структурного підрозділу терміном на 3 роки в.о. екстраординарного професора В.О. Біднова [26] (в еміграції Д.І. Дорошенко, який кілька місяців попрацював у виші приват-доцентом по кафедрі історії, помилово писав, що В.О. Біднова не призначили, а обрали [27, с.415]).

Два інших факультети – сільськогосподарський і правничий були засновані за Директорії УНР, у квітні 1919 р. Їхніх керівників, через неформованість викладацького складу підрозділів, не обирали, а призначали. 12 серпня 1919 р. правління К-ПДУУ затвердило на посаду в.о. декана сільськогосподарського факультету приват-доцента С.В. Бачинського [28], [29, с.328]. Утім не надовго. Через конфлікт у факультетському колективі навесні наступного року він залишив деканське крісло. Його, після призначення, зайняв в.о. екстраординарного професора М.Т. Геращенко [29, с.329] (в середині листопада 1920 р. йому довелося виконувати ще й обов'язки ректора університету) [30]. В.о. декана правничого факультету у вересні 1919 р. став приват-доцент Х.М. Лебідь-

Юрчик [29, с.328]. 30 грудня 1919 р. він балотувався на виборах керівника того ж таки структурного підрозділу і отримав переконливу перемогу (рішення про затвердження цього голосування рада професорів ухвалила 21 січня 1920 р.) [31]. Але вже незабаром, у жовтні 1920 р., через політичні події, він змушений був відбути до м. Тарново у Польщі, де працював український уряд. Тимчасовим керівником правфаку у листопаді 1920 р. став новопризначений заступник декана П.В. Клименко [32].

Як зазначалось, першого навчального року професорсько-викладацький склад К-ПДУУ, який працював з першими курсами, формувався адміністративним шляхом – через відповідні призначення міністрів освіти гетьманської держави, а згодом народної республіки. Разом з тим, у законі від 5 серпня 1918 р. передбачалися вибори викладачів, які мали прийти на роботу другого навчального року. Ця ж норма поширювалася і на ті факультети, які у тому законі не згадувалися – богословський [33], сільськогосподарський [34] і правничий [35], але запрацювали у весняному семестрі 1918-1919 і у осінньому семестрі 1919-1920 навчальних років. Уже в травні 1919 р. (у місті функціонував більшовицький ревком), коли навчальний рік завершився, рада університету обрала таємним голосуванням на посаду в.о. екстраординарного професора по кафедрі російської історії магістранта університету св. Володимира О.К. Еланіча [36], а у липні, коли виш був під українською юрисдикцією, право обирати науково-педагогічних працівників застосовувалося набагато ширше. Так, приват-доцентами географії та фізіології рослин фізико-математичний факультет обрав відповідно В.О. Гериновича і Н.Т. Гаморака. Після відповідного звернення ректора до Міністерства народної освіти, з'явився міністерський наказ про їх призначення на роботу до університету [37; 38]. Крім них, через процедуру виборів приват-доцентів на «старих» факультетах пройшли астроном О.А. Аленич [39], мистецтвознавець Й.Л. Пеленський, літератор В. Бірчак [40], [41]; лектора психології – доктор філософії А.Г. Борис [42; 25, с.183-185], старших асистентів по кафедрі неорганічної хімії – В.К. Добровольський [43] і М.П. Вілкул [44], старших асистентів по кафедрі ботаніки Я.І. Регул і кафедри фізики С.Т. Риндик, асистента по кафедрі ботаніки – Є.В. Феодосієв [45]. Але професорські стипендіати Г.М. Іваниця і Б.О. Ларин, намагаючись посісти посади в.о. приват-доцента відповідно по кафедрі класичної філології та порівняльного мовознавства, а також секретар комісії із видання творів українських класиків П. Филипович, що прагнув стати приват-доцентом по кафедрі російської літератури на історико-філологічному факультеті, що вступав у другий рік свого існування, не проходили процедури обрання – міністр освіти А.В. Крушельницький призначив їх на відповідні посади на основі подання ректора університету [46; 47; 48]. Те ж саме стосується заміщення вакансій приват-доцентів по кафедрах політичної економії і статистики кандидатом економічних наук, відставним прем'єр-міністром С.С. Остапенком на правничому, приватного скотарства губернським зоотехніком

Б.Й. Крижанівським і сільськогосподарського аналізу вченим агрономом I рангу О.М. Полонським – на сільськогосподарському факультеті [49; 50; 51]. Разом з тим вчений агроном І.А. Олійник, який прагнув посісти посаду лектора суспільної агрономії і земельного питання у тому ж таки структурному підрозділі, змушений був пройти через механізм виборів на засіданні ради професорів, які відбулися 30 липня 1919 р. [52].

Подібне мало місце і на іншому молодому факультеті – правничому, який за законом мав би формувати перший викладацький склад без застосування процедури таємного голосування. Так, 24 вересня 1919 р. рада професорів обрала в.о. приват-доцента по кафедрі історії римського права випускника Львівського факультету, доктора Є.А. Завадського. Через три тижні керівник освітнього відомства затвердив це рішення [53]. Утім, наведений прецедент, який суперечив існуючій практиці комплектування науково-педагогічних кадрів, як, наприклад, з приват-доцентом по кафедрі фінансового права Х.М. Лебідь-Юрчином [54; 55], ніхто не пояснив. На жаль, так було і у випадку працевлаштування І.А. Олійника на сусідньому сільгоспфакультеті.

Після завершення 1919-1920 н.р., коли йшов процес підбору нових кадрів на наступний навчальний рік, 1 липня 1920 р. на посаду в.о. приват-доцента по кафедрі російської літератури і мови було обрано професорського стипендіата С.Ю. Гаєвського [56]. Рада правничого факультету таємно підтримала на посаду лектора кримінального права та кримінального процесу В. Завадського (рада професорів не встигла затвердити це рішення через негайну евакуацію органів української влади і керівництва вишу з Кам'янця-Подільського до Східної Галичини) [57].

Щодо третього навчального року, початок якого організувала радянська влада, то ситуація виявилася далекою від дотримання законів УНР. Університет потрапив під жорсткий контроль більшовицького режиму (вся управлінська структура закладу була змінена докорінно – першою особою вишу став комісар). Замість вибулих в еміграцію професорів, приват-доцентів і асистентів сюди запросили науковців з інших вишів, які вже були «радянізовані», хоча практика виборів не була зовсім відкинута. 8 вересня 1920 р. науково-шкільна рада (орган, який більшовики створили замість ради професорів) обрала приват-доцентом по кафедрі чистої математики професорську стипендіатку Харківського університету П.Г. Пархоменко [58].

Короткочасне відновлення в Кам'янці-Подільському у другій половині вересня 1920 р. юрисдикції УНР не змінило ситуації на краще. Зафіксовано один випадок виборів приват-доцента по кафедрі загального хліборобства на сільськогосподарському факультеті наприкінці вересня 1920 р. [59]. З середини листопада виш знову потрапив під радянський контроль і більш не повертався до норм українського законодавства. На К-ПДУУ, як і всі вищі школи України, було поширено дію декрету Раднаркому РСФРР від 1 жовтня 1918 р. «Про деякі зміни в складі і устрої державних вчених і вищих наукових закладів Російської Республіки», за

яким були ліквідовані наукові ступені доктора, магістра, звання ад'юнкта і приват-доцента, відмінялися посади професорів (за-служених, ординарних і екстраординарних), ад'юнкт-професорів і доцентів. Запроваджувалося єдине звання професора. Хто із приват-доцентів мав менш, як трирічний стаж викладацької роботи, посідав посаду викладача [60, с.78-79].

Отже, Кам'янець-Подільський державний український університет за роки існування отримав і більш-менш широко реалізовував автономне право щодо виборів свого керівного і науково-педагогічного складу. Цей процес був неповним, певною мірою суперечливим, утім засвідчував, що українська держава, хоч і не була стабільною та перебувала під тиском загрозливих міжнародних військово-політичних чинників, все ж намагалася будувати свою національну вищу школу, виходячи з кращих світових традицій. Автономія утверджувала у К-ПДУУ певний демократичний підхід до формування кадрового складу, який давав змогу допускати до управлінської і викладацької праці професійно підготовлених і патріотично налаштованих вчених, які добре володіли українською мовою і готові були вірою і правдою служити національній справі. Існування узаконеного державного механізму затвердження осіб, обраних на різні викладацькі посади, було рудиментом самодержавної практики і не відповідало інтересам широкої демократії, утім, з огляду на молодість української держави, її недосконалість, брак добре підготовлених міністерських працівників, цей захід не мав вирішального впливу на підбір і діяльність кадрів, успішне вирішення вишем своїх важливих освітньо-виховних завдань.

Список використаних джерел і літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року : (відповідає офіц. текстові). – К. : Алерта, 2014. – 96 с.
2. Онопрієнко В.І. Осередки національного відродження. Українські університети в 1917-1920 рр. / В.І. Онопрієнко // Вісник Академії наук України. – 1992. – №2. – С. 77-87.
3. Колпакова О.В. Кам'янець-Подільський український університет (1918-1921 рр.) / О.В. Колпакова // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К. : Ін-т іст. Укр. НАН Укр., 1994. – Вип. 3. – С. 20-24.
4. Колпакова О.В. Національна вища школа в Україні (1917-1921 рр.) / О.В. Колпакова // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. статей. – К. : Ін-т іст. Укр. НАН Укр., 1996. – С. 11-22.
5. Копилов А.О. Кам'янець-Подільський український університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917-1921 рр.) / А.О. Копилов, О.М. Завальнюк // Укр. іст. журн. – 1999. – № 4. – С. 41-50; № 5. – С. 26-36.
6. Завальнюк О.М. Утворення і діяльність державних українських університетів (1917-1921 рр.) : монографія / О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. – 644 с.
7. Див., напр.: Сінкевич Є.Г. До проблеми запровадження університетської автономії: вітчизняний і зарубіжний досвід / Є.Г. Сінкевич // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Історія». – Миколаїв, 2009. – Вип. 91. – Т. 104. – С. 160-163.
8. Постернак С. Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917-19 рр. / С. Постернак. – К. : Печатня видавн. тов.-ва «Друкар», 1920. – 130 с.

9. Ухвалений Радою Міністрів Закон про заснування Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету. Затверджую: Павло Скоропадський. 17 серпня 1918 року // Державний вістник. – 1918. – 29 серпня. – № 41. – С. 3.
10. Поляков Н.В. Классический университет. От идей античности к идеям Болонского процесса / Н.В. Поляков, В.С. Савчук. – Днепропетровск : Изд-во Днепропетровского национального университета, 2007. – 596 с.
11. Проект статута Державних Українських Університетів. Від Камінецької Університетської Комісії. – Б.м., б.р. – 28 с.
12. Державний архів міста Києва, ф. Р-936, оп. 1, спр. 24, арк. 27, 41-45.
13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (даді – ЦДАВО України), ф. 1065, оп. 1, спр. 14, арк. 80.
14. Іван Огієнко – організатор, керівник і оборонець Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918-1920 рр.). Документи. Матеріали. Світлини. Хроніка діяльності / укладачі і автори статті С.А. Копилов і О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2014. – 384 с.
15. Вістник державних законів для всіх земель Української Народної республіки. – Вип. 21. – С. 146-147.
16. В Міністерстві Освіти й Мистецтва. Накази // Державний вістник. – 1918. – 16 жовтня. – С. 1.
17. Вибори ректора К.-П.Д.У. // Наш шлях. – 1920. – 11 травня. – С. 4.
18. Наказ Директорії УНР. 8 травня 1920 р. // Наш шлях. – 1920. – 12 травня. – С. 1.
19. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 145, арк. 2.
20. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 137, арк. 94.
21. Державний вістник. – 1918. – 16 жовтня. – С. 4.
22. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 76.
23. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 1, 59.
24. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 1, арк. 19.
25. Білецький А.Т. Мої спомини (1917-1926 рр.) / А.Т. Білецький ; підготовка тексту, вступна стаття та іменний покажчик В.Р. Адамський. – Кам'янець-Подільський : «Медобори-2006», 2013. – 239 с.
26. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 22.
27. Дорошенко Д.І. Мої спомини про недавнє минуле. – 2-е вид. / Дмитро Дорошенко. – Мюнхен : Укр. вид-во, 1969. – 543 с.
28. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 133, арк. 34.
29. Біднов В. Перші два академічні роки Українського Державного Українського Університету в Кам'янці-Подільському. (Уривок із спогадів) / В. Біднов // Літературно-науковий вістник. Річник XXVII. – Львів : 3 друкарні Ставропігійсько-ін-ту, 1928. – Т. ХСVII. Кн. XII. – С. 325-333.
30. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 137, арк. 176.
31. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 145, арк. 1.
32. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 33, арк. 81.
33. Ухвалений Радою Міністрів Закон про заснування Богословського факультету Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету. Затверджую: № 712. Павло Скоропадський. 20 листопада 1918 року. Київ // Державний вістник. – 1918. – 22 листопада. – С. 4.
34. Вістник державних законів для всіх земель Української Народної Республіки. – 1919. – 28 червня. – Вип. 20. – С. 137-138.
35. Вістник державних законів для всіх земель Української Народної Республіки. – 1919. – 8 липня. – Вип. 21. – С. 146-147.
36. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 133, арк. 17.

37. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 12, спр. 5496, арк. 3.
38. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 129.
39. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 110.
40. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 87, 91.
41. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 2, спр. 139, арк. 7.
42. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 145, арк. 10.
43. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 133, арк. 30.
44. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 133, арк. 44 зв.
45. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 133, арк. 30.
46. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 110.
47. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 118.
48. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 110.
49. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 27.
50. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 17, 21.
51. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 109
52. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 31, 37.
53. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 57.
54. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, арк. 109.
55. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 188, арк. 19.
56. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 12, спр. 1382, арк. 1 зв.
57. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 2, спр. 93, арк. 4 зв.
58. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-302, оп. 3, спр. 9, арк. 23.
59. Державний архів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 44, арк. 38.
60. Чанбарисов Ш.Х. Формирование советской университетской системы / Ш.Х. Чанбарисов. – М. : Высшая школа, 1988. – 256 с.

А. М. Завальнюк

***Каменец-Подольский государственный украинский университет:
воплощение кадровой автономии (1918-1920 гг.)***

На основе архивных и опубликованных источников, а также трудов украинских историков исследуется вопрос о воплощении в одном из первых национальных вузов Украины периода национально-освободительного противостояния – Каменец-Подольском государственном украинском университете оснований автономии, зафиксированных в разных государственных юридических актах гетманского государства Павла Скоропадского и второй Украинской Народной Республики. В частности, анализируется воплощение в практику университетской жизни, которая протекала у очень сложных внутренних условиях страны, таких фундаментальных автономных прав вузов, как выборы ректора, проректора, деканов, части профессорско-преподавательской корпорации. Обращено внимание на неполное осуществление в 1919-1920 гг. выборного принципа в замещении части вакансий руководителей подразделений (деканов) и научно-педагогических работников (приват-доценты, лектора, старшие ассистенты и ассистенты), которое, с одной стороны, не имело официального объяснения, а с другой, лишило представительные органы университета права на полное участие в решении вопросов кадровой автономии.

Ключевые слова: *Каменец-Подольский государственный украинский университет, законы, университетский устав, автономия, руководящие органы, ректор, проректор, декан, профессор, приват-доцент, лектор, ассистент, выборы.*

Oleksandr Zavalniuk

Kamianets-Podilsky State Ukrainian University: staff autonomy implementation (1918-1920)

Based on archival and published sources, as well as the works of Ukrainian historians, the issue on the introduction of the foundations of autonomy, fixed in various legal acts of hetman state of Pavlo Skoropadsky and second Ukrainian People's republic, to the one of the first national high schools of Ukraine of the times of national liberation struggle – Kamianets-Podilsky state Ukrainian university, is being investigated. In particular, the author analyses the university life implementation, which was running in extremely complicated conditions in the country, such fundamental autonomous high school rights as election of the principal, vice-principal, deans, a part of teaching corporation. The attention is drawn to incomplete application (1919-1920) of electoral principle in replacement of the part of vacancies of section supervisors (deans) and faculty (private assistant professors, lecturers, senior assistants, assistants), which on the one hand did not have official explanation, and on the other hand deprived the representative bodies of compete participation in issues on staff autonomy.

Key words: Kamianets-Podilsky state Ukrainian university, laws, university statute, autonomy, governing bodies, principal, vice-principal, dean, professor, private assistant professor, lecturer, assistant, elections.

Отримано: 22.10.2015

УДК 391:800.879

Л. А. Іваневич

**КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНОЇ НОШІ УКРАЇНЦІВ ПОДІЛЛЯ
XIV – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ**

Внаслідок аналізу методологічних та історико-етнографічних праць у статті висвітлюється проблема методології дослідження традиційного вбрання українців Поділля XIV – початку XXI ст. Вперше подається спроба створення комплексної системи методологічного вивчення й пізнання означеної регіональної тематики за допомогою оптимального поєднання минулих, сучасних і новітніх наукових підходів, принципів та методів дослідження. Зокрема, основою методології дослідження проблеми витоків, регіональних особливостей і сучасного стану народної ноші у системі матеріальної й духовної культури українців Поділля ми обрали насамперед культурологічний, системний та структурно-функціональний підходи. Головними принципами роботи визначили принципи історизму й об'єктивного і порівняльного аналізу всієї сукупності джерел, які стосуються традиційного строю українців усіх субрегіонів Поділля. Теоретичною основою наукової оцінки історії формування, регіонально-локальних ознак та сучасної інтерпретації народної костюма подолян вважаємо метод узагальнення і синтезу односторонніх фактів, спрямованих на утвердження етнічної самобутності українців та подолян у тому числі. Одночасно відповідно до мети і завдань пошуку теми нами був використаний комплекс загальнонаукових, спеціальних методів історичного пізнання та міждисциплінарних методів. Серед загально-